

Nr 216.

Af herr **Lindhagen**, om *skrifvelse till Kungl. Maj:t angående ändringar i angifvet syfte i lagen om förbud mot kvinnors användande till arbete nattetid i vissa industriella företag m. m.*

Lagen den 29 november 1909 angående förbud mot kvinnors användande till arbete nattetid i vissa industriella företag tillkom, som bekant, utan någon afsevärd förundersökning. Den antogs äfven mot en allmänt uttryckt önskan från kvinnornas sida, att nattarbetet borde regleras samtidigt för män och kvinnor.

Det är af stort intresse att iakttaga, hvilket inflytande den kvinnliga rösträttsfrågan haft i detta fall. I Sverige var kvinnornas rösträtt år 1909 en oviss framtidssak. Man fästade där icke det ringaste afseende vid förenämnda önskan.

Samma år framlades emellertid både i Norge och Finland förslag om reglering af nattarbete ensamt för kvinnor.

I Norge, där kvinnorösträtten var nyss antagen, men ännu icke tillämpad, delade sig ungefär lika många medlemmar af stortinget mot som för lagen i dess ensidiga skick med någon rösts öfvervikt för den förra ståndpunkten.

Om det finska förslaget, som förbjöd industriellt nattarbete för kvinnor i allmänhet utom då arbetet ordnats i åtta timmars hvarandra regelbundet aflösande skiften, yttrade landtdagens socialutskott: »Enär stora sanitära missförhållanden vore en följd af längre tids nattarbete för såväl kvinnor som män och då det dessutom i särskilda industri-grenar, där arbetare af hvardera könet äro sysselsatta, blefve svårt att på tillfredsställande sätt ordna arbetet, om beträffande arbetstiden för hvardera könet olika skyddsbestämningar vore att iakttaga, har utskottet velat utsträcka bestämningarne om inskränkning af nattarbete äfven till fullvuxna män». På utskottets hemställen antogs också en lag, som reglerade nattarbetet för både män och kvinnor. I den punkten voro så godt som alla inom landtdagen eniga. Men så var i Finland också

den kvinnliga rösträtten både genomförd och tillämpad och kvinnor sutto i landtdagen.

Emellertid har den svenska lagens befarade ofördelaktiga verkningar för många kvinnor redan i stor utsträckning visat sig. Sålunda, såsom i väckt motion vid föregående riksdag erinrades, synes typografyrket, i hvilket hitintills beredts arbeterskor den bästa utkomsten, blifva förstördt för kvinnorna. Det hänvisas härom till bilagan vid nämnda motion (nr 254 för 1911). Nu uppgifves också, att nya kvinnliga typografer icke vidare lära anställas, enär man ej vill stå risken att ta en personal, som vid behof ej får användas på öfvertid till nattarbete.

På initiativ från arbeterskehåll, har inom kommerskollegium påbörjats en utredning angående nattarbetslagens verkningar före den 1 november 1911. Frågeformulär ha utfärdats till 917 arbetsgifvare för att till en början få upplysning om, inom hvilka företag lagen öfverhufvud utöfvat någon inverkan på där anställda kvinnors sysselsättning. Frågorna ha besvarats af 742 företag och visade det sig därvid att af dessa 84 eller 11.3 proc. berörts af lagen på sätt följande tablå utvisar.

*Antal kvinnor, hilkas arbetsförhållanden berörts af nattarbetslagen
den 20 november 1909.*

Preliminära siffror.

Näringsgren.	Antal kvinnor, som på grund af nattarbetslagen före ¹ / ₁₁ 1911		
	uppsagts eller frivilligt afgått.	öfverflyttats till annan yrkes-specialitet.	fått arbetstiden per dygn minskad.
Bagerier	16	2	78
Bryggerier	—	—	5
Karamell- och konfektfabriker.....	—	—	10
Margarinfabriker	—	—	49
Konservfabriker	8	—	78
Sockerraffinaderier.....	242	6	—
Svinslakterier	—	—	7
Textilfabriker	3	3	17
Sågverk	53	6	7
Trämassfabriker	143	24	103
Tryckerier	19	3	18
Kemisk-teknisk industri	6	—	73
Diverse fabriker.....	5	—	8
	495	44	453

I frågoformuläret har erinrats, att med »frivilligt afgått» afses de fall, då arbeterskan frivilligt lämnat sin anställning på grund däraf att arbetsgifvaren meddelat, att en försämring i hennes arbetsvillkor på grund af nattarbetslagens genomförande komme att inträffa.

Det har erinrats från kommerskollegium vid meddelandet af nämnda tablå, att dessa siffror endast äro helt primära, att antalet i sista kolumnen sannolikt angifvits för högt samt att hvarje omdöme om lagens verkningar med afseende på kvinnornas ekonomiska ställning torde böra uppskjutas till dess att denna del af undersökningen föreligger avslutad.

Antalet kvinnor, å hvilka lagen vid dess upptagande uppgafs skola få tillämpning, var 3,400.

Enligt lagen kunna undantag från densamma medgifvas, då natur- eller olyckshändelse afbrutit arbetets regelbundna gång, af arbetsgifvaren högst en vecka med anmälningsskyldighet, af bergmästaren eller yrkesinspektör högst en månad och af kommerskollegium högst fyra månader.

Uti företag, som äro af den natur, att i desamma under vissa tider af året förekommer hopadt arbete (s. k. säsongarbete), äfvensom undantagsvis uti andra företag, då därstädes i följd af särskilda omständigheter arbetet måste forceras, må den i lagen föreskrifna oafbrutna ledighet af 11 timmar, hvori skall ingå tiden mellan klockan 10 på aftonen och 5 på morgonen, kunna under en tid af sammanlagdt högst 60 dagar af året inskränkas till 10 timmar om dygnet. Arbetsgifvare äger själf vidtaga dylik inskränkning mot anmälningsskyldighet hos bergmästare eller yrkesinspektör.

Beträffande slutligen sådana företag, hvilka äro underkastade hastig försämring, må undantag från lagens grundbestämmelser meddelas af Konungen.

Dispens från förordningen har af Konungen beviljats åtskilliga fabriker särskildt inom konservfabrikationen, under det åter åtskilliga ansökningar därom från andra fabrikationer såsom bagerier och benmjölsfabriker afslagits. Sågverksarbeterskor hafva sökt kungl. dispens, men fått afslag på grund af att sågverk ej ansågs höra till sådant yrke, att dispens därifrån kunde medgifvas. Kvinnliga typografer vid en morgontidning i hufvudstaden sökte hos yrkesinspektören tillåtelse enligt undantaget för säsongarbete, att 60 timmars arbete måtte få förläggas till en viss dag i hvarje vecka, då arbetet var mest forceradt. Denna, som det kan tyckas med rätta billiga begäran, blef afslagen. På grund af att nämnda typografer så länge innehaft sina platser, hafva de fått behålla dem tillsvidare, men med något reducerad inkomst och osäkrare ställning än förr gifvetvis.

Lagen trädde i kraft den 1 januari 1911 och har redan före den 1 november samma år haft sådana verkningar, som ofvan sägs. Hvilka

förluster i olika afseenden till följd häraf drabbat ett stort antal kvinnor, är icke utredt och kan säkerligen i mycket ej utrönas. Därtill kommer att flera och merendels de bästa yrkena för kvinnorna synas för framtiden blifva mer eller mindre stängda för dem. De som blifvit utan plats i sitt yrke ha också mycket svårare än förut, då man, såsom nu blifvit händelsen med kvinnliga typografer, ofta afvisar dem under hänvisning till lagen. De få då i stället hamna om möjligt på de smärre, lagen ej underkastade arbetsställena med mindre än 10 arbetare, där lokalerna ofta äro sämre och arbetsvillkoren i öfrigt dåligare.

Särdeles anmärkningsvärdt är, såsom anmärkts i en artikelserie i ämnet i kvinnotidningen Morgonbris, hurusom lagen visserligen medger ofvannämnda undantag till förmån för industrien och råvaran. Då går det för sig att arbeterskorna ibland arbeta något äfven inpå nattimmarna. Men om ett undantag vore till gagn endast för arbeterskorna själfva, då de därigenom kunna få behålla en god och varaktig plats och få bättre lön, i sådana fall är lagen obönhörlig. Men så lefva vi ju också i profitens och icke i människovärdets tidevarf.

Det är klart att en sådan lagstiftning måste efter undersökning rättas, intill dess nattarbetet reglerats äfven för män. Men då det är otillbörligt af lagstiftaren att låta under väntetiden äfventyra en del kvinnors existens, så bör antagas en provisorisk lag, som under denna tid medger undantag äfven i arbeterskornas intresse.

På grund af det anförda och under hänvisning jämväl till innehållet i en denna dag väckt motion om männens nattarbete, hemställes,

att Riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla

1:o) om ett på närmare undersökning grundadt förslag till ändringar tills vidare i lagen om förbud mot kvinnors användande till arbete nattetid i vissa industriella företag den 20 november 1909 i syfte att lagen ej må verka till skada för kvinnor å arbetsmarknaden.

2:o) för sin del antaga följande författning:

»Förutom de i lagen angående förbud mot kvinnors användande till arbete nattetid i vissa industriella företag den 20 november 1909 till förmån för industrien och råvaran tillåtna undantag från lagens bestämmelser, må undantag från sågda bestämmelser i erforderligt afseende medgifvas äfven till förmån för arbeterskor, då sådant af dem önskas och kan antagas

lända dem till fördel. Undantag, som nu sagts, må tillstädjas under ett kalenderår sammanlagdt efter dagsberäkning högst en vecka af arbetsgifvaren med skyldighet att anmäla saken för bergmästare eller yrkesinspektören, högst två månader af bergmästare eller yrkesinspektören, högst fyra månader af kommerskollegium och längre tid eller tills vidare af Konungen.

Denna lag skall genast träda i kraft och gälla tills vidare intill den 1 juni 1915.»

Stockholm den 26 januari 1912.

Carl Lindhagen.

Nr 217.

Af herr **Lindhagen**, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående undersökning rörande personalens i hotell-, restaurang- och kaféerörelse arbetstid och arbetsförhållanden m. m.

Den stora faran för folkhälsan, som det moderna ekonomiska lifvet medför, har föranledt undersökningar af olika arbetaregruppers lefnadsförhållanden och försök att äfven på lagstiftningens väg komma dem till hjälp.

Härunder inträffar det lätt, att en del mindre arbetsområden undgå uppmärksamhet och få sitta i efterhand.

Hotell-, restaurang-, och kafépersonalen är en sådan förbisedd yrkesgrupp.

Sämst ställdt har naturligtvis servitörs-, köks- och diskpersonalen, hvilken för öfrigt omfattar både män och kvinnor samt jämväl ett icke ringa antal minderåriga. En särdeles lång arbetstid, nattarbete och vistelsen i osunda eller nedrökta lokaler har denna personal att kämpa med för att nu ej tala om det otillfredsställande aflönings sättet. Till